

біографістики. Метод психоісторії покликаний пояснити події, які відбувалися у житті людини і суспільства, в якому досліджувана особистість реалізовувала свої ідеї. Тож, нерідко метод психоісторії ототожнюється з психобіографією.

З. Фрейд переконував, що робота психоаналітика апріорі історична і подібна праці археолога, який вишукує залишки минулого і намагається їх зробити доступними для сьогодення. Розвиваючи ідею З. Фрейда про схожість психоаналітика з археологом, Е. Еріксон зазначав, що метод психоаналізу є історичним, оскільки дозволяє пізнати метаболізм індивідуальних життєвих циклів, а також дослідити конфлікти між інфантильними та архаїчними пластами людської психіки [2, с. 4]. Захоплення методом зіставлення індивідуального та колективного в історичній ретроспективі спонукали Е. Еріксона до написання таких праць як «Молодий Лютер: психоаналіз та історія» (1958), «Правда Ганді» (1969), «Історія життя та історичний момент» (1975), в яких було розкрито специфіку методу психоісторії (психобіографії). Особливість психоісторичних досліджень Е. Еріксона полягала у тому, щоб розкрити, яким чином відома особистість, у процесі формування характеру та ідентичності, може сформуванати лідерські якості та стати символом своєї епохи.

Ми переконані, що сучасні історико-педагогічні розвідки повинні бути збагачені методом психоісторії, що сприятиме глибинному пізнанню доробків окремої персоналії і наблизить проведені дослідження до реалій сьогодення.

Список використаних джерел

1. Ваховський Л. Ц. Психоісторичний підхід до вивчення еволюції дитинства. *Шлях освіти*. 2012. № 1. С. 2–5.

2. Эриксон Э. Детство и общество. URL: http://psychoanalysis.by/wp-content/uploads/2018/04/detstvo_i_obshestvo.output.pdf (дата обращения: 21.10.2020).

В. В. Олійник

НАЦІОНАЛЬНЕ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ УЧНІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ (1917–1921): ІСТОРІОГРАФІЯ ПИТАННЯ

Сьогодні в ході розвитку Української держави національне навчання і виховання є одним із найважливіших компонентів формування особистості. Гостро стоїть питання ефективності реформування освіти в Україні, підготовки педагогічних кадрів, вишукуються новітні підходи до освітнього процесу на національній основі. З огляду на це варто врахувати позитивний історичний досвід, набутий у закладах загальної середньої освіти України 1917–1921 рр.

У добу Української революції більшість публікацій було присвячено питанням розбудови школи й освіти на національній основі. Окреслену проблему розглядали у своїх працях такі відомі українські педагоги, як В. Дурдуківський, О. Дорошкевич, К. Лебединцев, О. Музиченко, С. Русова, С. Черкасенко, Я. Чепіга та ін. [16; 17; 18; 20; 21; 22; 23].

Питання організації освітнього процесу на національних засадах (зміст, методи та форми) висвітлюються в працях українських учених за такими напрямками: *реформування загальної середньої освіти в Україні у 1917–1921 рр.* (Л. Березівська, Н. Гупан, О. Сухомлинська та ін.); *розвиток історії освіти та школи і 1917–1921 роках* (Л. Березівська, І. Зайченко,

О. Сухомлинська та ін.); *розвиток початкової, середньої школи й педагогічної думки в добу Української революції (1917–1921 рр.)* (Л. Березівська, І. Зайченко, М. Кукурудзяк, О. Михайличенко, М. Смольницька, М. Собчинська, О. Сухомлинська та ін.); *українізація закладів загальної середньої освіти у 1917–1921 рр.* (А. Боровик, О. Завальнюк, Ю. Телячий та ін.) [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 15; 19; 20].

Отже, незважаючи на досить велику кількість публікацій про реформування освіти й українізацію шкіл, проблема національного навчання і виховання учнів у закладах загальної середньої освіти України (1917–1921) потребує актуалізації в теперішніх умовах розбудови Нової української школи.

Список використаних джерел

1. Березівська Л. Д. Внесок Софії Русової у розбудову національної освіти за матеріалами журналу «Вільна українська школа» (1917–1920). *Наук. зап. Психолого-педагогічні науки* / Ніжин. держ. ун-т ім. Миколи Гоголя. 2016. № 1. С. 286–290.
2. Березівська Л. Д. Диференціація навчання як форма індивідуального підходу до дитини у працях українських педагогів (1917–1920). *Рідна шк.* 2011. № 8/9. С. 75–80.
3. Березівська Л. Д. Ідея національно-патріотичного виховання школярів у добу Української революції: за матеріалами журналу «Вільна українська школа» (1917–1920). *Рідна шк.* 2016. № 1. С. 57–62.
4. Березівська Л. Д. Колекція журналу «Вільна українська школа» (1917–1920) як джерело мікроісторії освіти України. *Іст.-пед. альманах.* 2016. Вип. 1. С. 4–9.
5. Березівська Л. Д. Наслідки та досвід реформування шкільної освіти в Україні у ХХ ст. *Рідна шк.* 2010. № 1/2. С. 45–49.
6. Березівська Л. Д. Проблема реформування системи освіти в Україні на сторінках журналу «Вільна українська школа (1917–1920)». *Зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту ім. Павла Тичини.* Київ, 2002. Спецвип. : До витоків становлення української педагогічної науки. С. 51–55.
7. Березівська Л. Д. Проект єдиної школи в Україні про дванадцятирічну загальну середню освіту (1917–1920 рр.). *Педагогіка і психологія. Вісн. НАПН України.* 2017. № 1. С. 77–84.
8. Березівська Л. Д. Реформа шкільної освіти в добу Центральної Ради як перший національний досвід. *Шлях освіти.* 2006. № 2. С. 40–46.
9. Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти в період Гетьманату П. Скоропадського (29 квітня – 13 грудня 1918). *Іст.-пед. альманах.* 2006. № 2. С. 4–15.
10. Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти в Україні у ХХ ст.: історіографія питання. *Іст.-пед. альманах.* 2009. № 1. С. 15–28.
11. Боровик А. М. Українізація загальноосвітніх шкіл за часів виборювання державності (1917–1920 рр.). Чернігів : Черніг. береги, 2008. 368 с.
12. Гупан Н. М. Українська історіографія історії педагогіки. Київ : А. П. Н., 2002. 224 с.
13. Завальнюк О. М., Телячий Ю. В. Будівництво української загальноосвітньої школи в роки національно-демократичної революції (1917–1920). Кам'янець-Подільський : Абетка-Нова, 2001. 212 с.
14. Кукурудзяк М. Г., Собчинська М. М. З історії національної школи і педагогічної думки в Українській Народній Республіці. Кам'янець-Подільський : Абетка, 1997. 175 с.
15. Нариси історії українського шкільництва (1905–1933) : навч. посіб. / за ред. О. В. Сухомлинської. – Київ : Заповіт, 1996. – 302 с.
16. Русова С. Ф. Драматичний інстинкт у дітей. *Пед. журн. для вчителів початкових шк. Полтавщини.* 1917. № 7/12. С. 5–13.
17. Русова С. Ф. Другий Всеукраїнський учительський з'їзд. Націоналізація школи. *Пед. журн. для вчителів початкових шк. Полтавщини.* 1917. № 7/12. С. 57–69.

18. Русова С. Ф. Нова школа. Вид. 2-ге. Київ : Укр. шк., 1917. 20 с.
19. Сухомлинська О. В. До питання про розвиток змісту загальної середньої освіти. *Наук. вісн. Чернів. ун-ту* : зб. наук. пр. / Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці, 2003. Вип. 176 : Педагогіка і психологія. С. 161–171.
20. Чепіга Я. Ф. Вибрані педагогічні твори : навч. посіб. / Ін-т педагогіки АПН України ; упоряд., наук. ред. Л. Д. Березівська. Харків : ОВС, 2006. 328 с.
21. Чепіга Я. Ф. До трудової вільної школи. *Вільна укр. шк.* 1918/19. № 8/9. С. 81–85.
22. Чепіга Я. Ф. Школа й освіта на Україні. *Вільна укр. шк.* 1918/19. № 8/9. С. 132–136.
23. Черкасенко С. Кілька слів про українізацію школи. *Вільна укр. шк.* 1917. № 2. С. 68–74.

І.Є. Петrenchенко

КРИМСЬКОТАТАРСЬКИЙ ПРОСВІТИТЕЛЬ-РЕФОРМАТОР ІСМАЇЛ ГАСПРИНСЬКИЙ

Кримськотатарська громада за доби Середньовіччя та Нового часу відзначалася доволі високим рівнем письменності, оскільки відповідно до норм віровчення усі діти мали вивчати святе письмо. Система освіти в середовищі кримських татар складалася з конфесійних початкових шкіл мектеб, а також медресе, де готували духовенство, вчителів і, загалом, освічених людей. Ця, колись досить прогресивна система освіти, станом на другу половину XIX ст. повністю вичерпала себе і не спроможна була готувати кримськотатарську спільноту до викликів нового часу. Вона потребувала реформ, за які взялися джадидисти.

Джадидизм виник у Таврійській губернії наприкінці XIX ст. як спроба реформувати початкову школу («усуль джадід» в перекладі з арабської означає «новий метод»), зробивши її шляхом застосування звукового методу навчання простішою, доступнішою і швидшою.

Загальноновизнаним лідером джадидизму був видатний кримськотатарський просвітитель і гуманіст Ісмаїл Гаспринський. Ним були розроблені основи реформування традиційної мусульманської етно-конфесійної системи народної освіти. Насамперед І. Гаспринський ввів нову методику вивчення арабської мови. Раніше учень вивчав абетку, засвоював склади з двох та трьох літер і лише після цього вивчав окремі слова, розбиваючи їх на окремі літери та склади. І. Гаспринський запропонував вивчати грамоту новим звуковим методом, у якому одній літері відповідав окремий звук. Це значно прискорило вивчення арабської письменності та вивільнило час на опанування знань і навичок, що відкривали перспективи для подальшого працевлаштування та продовження освіти. І. Гаспринський запропонував включити в навчальну програму предмети, що сприяли б вирішенню проблеми профорієнтації, зокрема опанування того чи іншого ремесла. Також просвітитель рекомендував ввести обов'язкове вивчення російської мови, аби кримськотатарські діти могли продовжити навчання у гімназіях та університетах Російської імперії. Ним була підготовлена серія навчальних посібників для національних новометодних шкіл.